

Mihaela Munteanu Siserman, *Nume și simțuri: corespondențe semantice în configurații denominative*, Editura Mega, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, 260 p.

Daiana Felecan*

Facultatea de Litere, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord, Str. Victoriei 76, 430122 Baia Mare, România

Provocator încă din paratext, volumul Mihaelei Munteanu Siserman, *Nume și simțuri: corespondențe semantice în configurații denominative* (Editura Mega, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2015, 260 p.), adună laolaltă, așa cum aflăm din *Introducere*, contribuțiile—adăugite și actualizate din punctul de vedere al bibliografiei—publicate de autoare în ultimii ani, a căror temă comună de cercetare este știința numelor. Cartea reunește, sub egida unei onomastici integratoare, studii care urmăresc capacitatea numelui propriu de a contracta diverși determinanți, cazuri de „deonomasticizare” (prin antonomază), în ambele demersuri autoarea apelând la metodologii de factură morfo- și lexico-semantică.

Se poate vorbi, pe drept cuvânt, despre o retorică a titlurilor de capitole din cartea recenzată, efectele de sens fiind înregistrate încă de la această situație textuală preliminară (avertisment / anticipativă).

În spiritul onestității cercetătorului consacrat, colega noastră oferă, după titlul fiecăruia dintre cele 11 studii ale cărții, referința bibliografică inițială exactă sau numele manifestării științifice în cadrul căreia a fost susținută comunicarea.

Certitudinea noastră, la parcurgerea primului dintre studii (din cea dintâi secțiune a cărții: *Nume proprii vs nume comune*), *Despre câteva clase lexico-semantice de nume proprii devenite nume comune* (p. 22–40), este că avem a face cu o enciclopedie „de buzunar” (caracterul „dozat” al informației fiind explicabil prin delimitarea de către autoare a câmpului de interes, îngrădire intrinsecă, de altfel, oricărei teme de cercetare). Două preocupări au stat în atenția kolei noastre, și anume **i**) să inventarieze și să expliciteze cei mai cunoscuți / vehiculați termeni comuni care „incapsulează” în structura lor lexico-semantică un nume propriu și **ii**) să redea succint istoria referentului (antroponim sau toponim) originar, marcându-i, totodată, periplul (extra)lingvistic

al lexicalizării („deonomasticizarea”). În temeiul afirmației de mai sus, colocația din titlu „nume comun” în succesiunea celei de „nume propriu” este justificată, deși repertoriile din text redau deonimizate. Autoarea distribuie în părți grafice echilibrate comentariile referitoare la ambele categorii de nume (comune vs proprii) investigate.

Sectoarele de incidență ale „urmelor” propriale din eponimele considerate sînt: cel al vieții cotidiene (dintre ale cărei domenii sînt explorate lexico-semantic cel gastronomic, al îmbrăcăminte și al accesoriizării, al divertismentului), cel tehnico-științific, al faunei, florei, mitologiei, religiosului și al așa-numitelor *curiozități onomastice*.

Strategia inversă la care autoarea face apel în abordare, prin eponim la sursă (sursa fiind luată în discuție cu calitatea de criteriu taxonomic), permite o mai clară observare de către cititor a modalității polifonice de construire a unităților nominale investigate; acesta este provocat să acceseze (să actualizeze / să asimileze) un halou de informații conexe (cotext enciclopedic), „alăturări” lexicografice și de cultură universală, care să-l salveze de poziționarea pe o eventuală pistă interpretativă (de decodare) eronată. [A se vedea, de exemplu, dezlegarea originii sintagmei *bîșon maltez* (p. 31)].

„Închiderea” unui nume propriu (antroponim sau toponim) într-unul comun—procedeu frecvent în limbile istorice—, conchide autoarea, se reflectă în legătura onomastică existentă între numele „comunizat” și sorgintea lui proprială [antroponimele care se întrezăresc în structura de adîncime a eponimului trimit la numele unui referent ilustru, după cum toponimele au „amprentat” incidența locativă a produsului / calității denumit(e)].

Drept o analiză ce se revendică mai cu seamă din perspectiva logicii lingvistice se constituie cel de-al doilea studiu din cartea de față, *Comportament*

* Adresă de corespondență: daiana18felecan@yahoo.com.

morfosintactic și funcție discursivă în cazul numelor proprii cu / fără determinanți (p. 41–66). Făcînd dovada unei foarte bune cunoașteri a teoriilor privitoare la statutul semantico-referențial al numelui propriu (pe linia Kripke, Milner, Mill, Kleiber), Mihaela Munteanu Siserman întreprinde o minuțioasă analiză a valorilor acestuia (date fie de calitatea sa denominativă, fie de intenția locutivă) în contexte de utilizare cu / fără determinanți. Autoarea identifică o serie de funcții discursive ale numelui propriu ca parte a unor sintagme nominale, urmărind gradul de „fidelitate” al numelui referentului discursiv în ce privește reiterarea numelui referentului inițial.

Din cadrul capitolului dedicat numelui propriu fără determinanți (p. 43–47), reținem depășirea de către autoare a limitelor interpretării de la nivelul text-discursului, în spatele precizărilor de proveniență gramaticală trădîndu-se predilecția cercetătoarei pentru faptul de limbă exploatat pînă la ultima potență morfologică și lexicografică. Observații utile găsim în analiza sintagmelor alcătuite din apelativ + nume propriu. Despre primul component al formulei denominative se afirmă că are capacitatea de a conferi o putere individualizatoare suplimentară celei intrinseci numelui propriu, indicînd relaționarea stabilită între titularul acestuia și locutor. Prin urmare, părțile binomului nominal au rost clarificator al referinței, contribuind reciproc la „elucidarea” denotatului.

Determinanții (adj. dem., art. hot. / nehot., adj. pos. sau nume propriu extins) din structura unei sintagme nominale propriale (p. 47–56) fie ajută la fixarea referinței, fie inserează o discontinuitate în lanțul denominativ nume propriu – referent, cu consecințe (semantico-stilistice) la nivelul textului. Numele proprii „dezincarnate” (Gardiner) din pricina ocurenței unui art. nehot., de exemplu, fixează referentul la nivelul predicăției și nu prin relația nume propriu – referent, numele propriu pierzîndu-și (într-un atare statut nedefinit) „valoarea referențială care i-ar permite identificarea referentului” (p. 48). Prezența demonstrativelor, rezultă din analiza contextuală, poate actualiza următoarele roluri: focalizator în ceea ce privește referentul, continuator tematic sau, dimpotrivă, demarcator discursiv.

Un loc aparte rezervă autoarea „numelor proprii ilustre (cu sau fără determinanți), care conduc la ruperea legăturii denominative” (p. 53–56). Este

vorba despre utilizările exemplare, metaforice și metonimice, în interiorul cărora „modificarea referinței inițiale vizează, în planul discursului, invocarea unui alt referent, virtual sau real, cu care se stabilesc anumite legături pe baza unor tradiții lingvistice și culturale” sau „prin trimitere directă la referentul inițial” (p. 62).

Numele proprii cu determinare posesivă (p. 52–62) contribuie la „citirea” corectă a referentului textual, producînd diverse efecte pragmatilistice: de distanțare, de familiaritate față de referentul expresiei posesive, precizînd, în orice caz, „gradul de autonomie a obiectului posedat față de posesor” (p. 63).

Alegerea titlului celei de-a doua secțiuni a cărții, *Onomastică senzorială*, este motivată de autoare în sensul corespondențelor instituite între diferitele niveluri de cunoaștere (olfactivă, gustativă, vizuală și tactilă) a numelui. Prin analiza numelor de parfumuri, a celor de produse culinare, de emisiuni de televiziune, de monede, de maladii / virusuri și a supranumelor de domnitori, Mihaela Munteanu Siserman întărește convingerea necesității amplasării prioritare a actului atribuirii de nume între celelalte activități psiholingvistice.

În cadrul onomasticii senzorialului olfactiv, Mihaela Munteanu Siserman investighează, dintr-o perspectivă semiolingvistică, numele de parfumuri (*Nume proprii de parfumuri: o analiză semiolingvistică*, p. 68–85). Potrivit autoarei, numele propriu poate fi analizat într-o triplă dimensiune: *semiotică* („structurile lingvistice în funcție de care și prin care acest obiect este identificat”, p. 65), *pragmatică* (drept produs al unui comerciant pentru potențialul client), *socioculturală* (efortul cognitiv al beneficiarului—care face trimiteri extralingvistice—pentru descifrarea numelui propriu). Din perspectiva considerării numelui propriu ca semn, sînt identificate următoarele categorii de nume proprii (cu subcategoriile aferente): nume proprii care dețin o *componentă lingvistică generică*; nume proprii ce redau, sub diverse modalități—transparent sau prin apel la procedee lingvistico-stilistice—, numele creatorului / al producătorului / al casei de parfumuri. Din perspectivă pragmatică, se are în vedere destinatarul căruia i se adresează produsul respectiv. Acesta este menționat explicit sau este posibil a fi reconstituit prin mijloace inferențiale. (Autoarea observă, de exemplu, că în numele proprii pentru femei din

corpusul prelucrat nu există, cu o singură excepție, vreun indiciu lexico-semantic orientativ întru recuperarea destinatarului feminin, acesta fiind reperabil prin opoziție cu numele parfumului conceput pentru bărbați). Considerat de omul modern o anexă a personalității, parfumul îndeplinește și o funcție socială, prin „asortarea” lui cu diversele evenimente din viața individuală. Astfel, în clasificarea autoarei, găsim nume proprii *circadiene*; nume proprii cu referire la variile domenii ale socialului (sport, agrement etc.); nume proprii *sinestezice*; nume proprii ce reiterează denumirile celor patru elemente primordiale (apă, aer, pământ, foc); nume proprii ce redau un toponim (locul de fabricație / de comercializare a parfumului); numele proprii „încărcate” enciclopedic implică un parcurs inferențial (cultural, istoric, social etc.) întru deciptarea corectă semantic; nume proprii care trimit la personaje și personalități exemplare; nume proprii cu rezolvare intertextuală; nume proprii descriptive (unele reproducând scheme argumentative, toate conținând „închise în structura lor profundă, nerostită, o poveste trăită sau dorită ori planificată” (p. 80); nume proprii-număr (cifră) (opțiune explicabilă fie prin înscrierea produsului într-un lanț numeric, fie prin valoarea subiectiv-afectivă „încifrată” în nume de către parfumiер).

Majoritatea numelor proprii repertoriate sînt motivate obiectiv sau subiectiv—afirmă pe bună dreptate autoarea—, cheia lecturii corecte nereducîndu-se la cea literală, ci la una evocatoare de cunoștințe de diverse ordini, provenite dintr-un context largit (extralingvistic).

La baza alegerii unei atare teme de cercetare—ne referim la *Onomastica senzorialului gustativ. Nume de preparate culinare autohtone în perspectiva globalizării (interpretări onomastice și socioculturale)* (p. 86–113)—trebuie să fi stat—deducem din afirmația autoarei—constatarea bogăției și a varietății de gusturi, forme, arome și culori rezultate din ingredientele și mîncărurile (de)săvîrșite deopotrivă în bucătăria autohtonă și în cea universală.

Trecînd prin diversele faze de contact intercultural ale terminologiei culinare românești surprinse în diacronie, Mihaela Munteanu Siserman întreprinde o tipologizare a acesteia **i**) din perspectiva ocurenței unui lexem onomastic în structurile inventariate, **ii**) în privința componentei lexico-semantice și **iii**) la nivelul stabilirii etimonului. Corpusul consultat provine din surse de notorietate în virtutea vechimii

și rulajului excesiv (cărți de bucate), dar și din cel întocmit de autoare (prin extragerea unităților de analiză din internet sau prin consemnarea directă a numelor de produse din spațiile comerciale corespunzătoare).

Găsim formulată o definiție a gastronimelor— termen-umbrelă, sub care sînt reunite numele produselor din gastronomia românească: „[...] denumiri atribuite unor feluri de mîncăruri / produse culinare și băuturi, inventariate în cărțile de specialitate sau pe site-urile din internet consacrate gastronomiei, dintr-o perspectivă onomasiologică și / sau semasiologică, adică pe secțiuni care repertoriază rețete culinare în funcție de «cronologizarea» etapelor în «ritualul» mesei sau taxonomii ale diferitelor clase gastronomice” (p. 89–90).

Componenta specifică (onomastică) din structura lingvistică a gastronimelor—căci în funcție de aceasta s-a făcut taxonomia diferitelor (sub)clase—are o alcătuire lexico-semantică explicită sau implicită, trimitînd, în consecință, direct sau indirect, la antroponimul sau toponimul inclus în semnifica(n)t.

Antroponimele identificate în structura gastronimelor sînt nume de familie și nume proprii ilustre, a căror prezență este explicabilă prin actualizarea unui anumit context gastronomic.

Gastronimele care conțin toponime sînt repartizate gramatical conform următoarelor tipare sintactice: 1. apelativ (componenta generică) + / – prep. + Determinant nume propriu și 2. apelativ + adj. relațional toponimizat.

O altă clasificare (lexico-semantică) ordonează gastronimele în: *detoponime* și *deantroponime*; *originea* lor funcționează, de asemenea, drept criteriu clasificator. Analiza continuă pînă la detaliu, gastronimele fiind ordonate, la nivel stilistico-pragmatic, în: *gastronime metaforice*, *gastronime pragmatice* (în interiorul acestei grupe întîlnim gastronime „anticriză”, pe care autoarea le pune în legătură cu „efectele negative ale societăților de consum”, p. 109, generatoare de crize financiare și temporale) și (*alte*) *categorii semantice de gastronime*.

Ca observație generală, Mihaela Munteanu Siserman notează tendința de occidentalizare a corpusului onomastic din nomenclatorul gastronomiei românești actuale: „«Spune-mi ce mîncîci ca să-ți spun cine ești» pare să-și fi pierdut referințele identitare într-o eră globalizantă și globalizatoare, denumirile autohtone ale produselor culinare reprezentînd o

ultimă redută în fața asaltului bucătăriei de tip fast-food, cu consecințe atât asupra mentalităților, cât și a comportamentului culinar” (p. 110).

Preocuparea autoarei pentru denumirile din domeniul culinar-gastronomic se continuă în studiul *Influența limbii franceze asupra numelor culinare românești* (p. 114–130), de data aceasta scopul fiind realizarea unei schițe lexicologice / lexicografice a influenței exercitate de limba franceză asupra vocabularului românesc menționat.

În evaluarea semantică a faptelor de limbă, Mihaela Munteanu Siserman distribuie materialul în funcție de izotopiile subsumate următoarelor categorii: nume de deserturi, produse de patiserie și cofetărie; nume de sosuri; nume de tipuri de cărnuri; nume de ustensile folosite la bucătărie.

Autoarea constată că unii termeni au suferit în limba împrumutătoare modificarea sensului deținut în limba de origine [fie prin extrapolare, fie prin convertire semantică și / sau a formei (ca urmare a tendinței de adaptare la cerințele fonetico-morfologice ale românei)]. Alții și-au conservat „fizionomia” originală. În general, numele culinare românești provenite din franceză se păstrează, chiar dacă de-a lungul timpului au survenit diverse metamorfoze, explicabile prin contactul cu alte etnocivilizații gastronomice, prin schimbarea mentalităților și prin transformările din planul vieții social-politice și culturale.

Invocînd tradiția viticolă românească îndelungată (recunoașterea supremației Traciei între celelalte regiuni ale Europei în ce privește calitatea vinurilor produse aici), Mihaela Munteanu Siserman dedică un articol din cuprinsul lucrării sale *numelor de vinuri și de soiuri de struguri românești* (p. 131–150). Perspectiva de analiză este una lingvistico-structurală și semantico-pragmatică [urmărindu-se, cu precădere, relația instituită între producător (prezent la nivelul etichetajului nominal) și beneficiar (cumpărător / consumator)].

În marea lor majoritate expresii designative motivate, structurile nominale identificate au fost distribuite în mai multe categorii semantice, după cum urmează: nume care trimit la etnonimul țării de proveniență (uneori, structura conține un hidronim, oronim etc.): *Tămîioasă românească, Dunărea Albastră*; denumiri care conțin apelative ce trimit spre sensul de „moștenire”: *Hereditas, Tezaur, Zestrea*; denumiri care conțin toponime ale originii: *Jidvei,*

Murfatlar, Tîrnave etc.—cu următoarele subcategorii: termenul generic *domeniu* (sg. / pl.) + toponim: *Domeniile Segarcea*; termenul *moșie* + toponim: *Moșia de la Tohani*; nume de forme de relief + Determinant: *Dealul Mare*; locative: *Beciul Domnesc* (cu subcategoria *casa / familia* + antroponim identificator: *Casa Isărescu, Familia Hetei*; efecte la receptare: „familiaritate, bucurie împărtășită sau o tradiție transmisă «din tată în fiu»”, p. 136); nume care trimit la simboluri culturale, mitologice: *Drăgaica Roșie, Rusalca Albă*, cu diverse efecte pragmatice: funcție incantatorie (*Balada, Menestrel*), funcție magică (*Miracol, Misterium*); nume ce evocă simboluri religioase: *Vin bisericesc, Vin liturgic, 7 Păcate* etc.; nume care conțin apelativul *castel* [+ aristocrație] + Determinant: *Castel Huniade, Castel Jidvei*; denumiri care păstrează „reminiscențe nobiliare, fie sub forma unor demnități, fie a unor ritualuri care țin de eticheta impusă de rang” (p. 141): *Noblesse, Vinul Cavalerului, Wine Princess* etc.

În ce privește numele soiurilor de struguri românești, autoarea vorbește despre o „motivare semantică în raport cu referentul” (p. 142), avînd la bază o metonimie sau o metaforă. Clasificarea acestora s-a făcut în funcție de: culoare (*Negru virtos*); forma strugurelui (*Grasă de Cotnari / Românească*); eponim sau etnonim (*Nausica, Nicorești*); denumiri sinestezice („structuri cumulative care activează simultaneitatea mai multor simțuri prin evocarea unor sugestii vizuale, auditive, olfacto-gustative, ce își «răspund»” (p. 144) (*Tămîioasă (Românească)*); simboluri zoomorfe, avimorfe (*Cocoș, Sînge de Taur*); dimensiune-recipient, dimensiune-cultură viticolă (*Babanu, Miniaturi*); denumiri circadiene (care surprind parcursul existențial de la vîlstar – strugure copt – vin) (*Mugur de viță, Floare de Toamnă*); efecte produse (terapeutice, afrodisiace, euforice) (*Black Doktor, Erotikon*); cuvinte și construcții lingvistice savante (*Nec plus ultra, Proles Pontica*); mărci „universitare” (*Colocviu*).

Ca o tendință generală, observă Mihaela Munteanu Siserman, numele vinurilor și ale soiurilor de struguri românești din inventarul cercetat fac trimitere—prin închiderea în structura lor lingvistică—la o imagine (reală sau fictivă, antropomorfă sau toponimă) puternic autohtonizată, care și-a cîștigat prestigiul de a funcționa ca marcă (brand) pentru produsul viticol pe care îl reprezintă (și cu care se identifică).

În ce privește *Onomastica senzorialului vizual*, autoarea ia în discuție nume de emisiuni din spațiul media românesc (p. 151–175). Abordarea nu este una reduționistă, structurile designative fiind discutate nu doar sub aspect onomastic, ci dintr-o perspectivă ce extinde analiza înspre semantică și pragmatică. Pornind de la dihotomia—preluată din bibliografia de coloratură franceză—paleo-/neoteleviziune, demersul colegei noastre—unul integrativ—taxonomizează emisiunile difuzate pe posturile tv (naționale și comerciale) în funcție de criteriul tematic în:

- *emisiuni informative*, ale căror titluri se organizează, în general, în jurul substantivului *știri* (news), ante- sau postpus numelui postului respectiv (*România TV News*, *Știrile ProTV*);
- *emisiuni economice*: se fac observații referitoare la modul în care mutația de paradigmă din sistemul economic românesc al ultimilor 25 de ani are consecințe și la nivelul denumirilor din media video cu profil economic; altfel spus, tendința de occidentalizare economică este redată și la nivelul numelor de emisiuni, care fie păstrează tale-quale un anglicism (*Money News*), fie asociază într-o sintagmă un cuvânt românesc cu unul străin (internaționalizat): *Ora de business*;
- în intervalul grafic rezervat numelor de *emisiuni meteo*, este atinsă și problema necesității racordării omului contemporan la previziunile temporale în funcție de care își planifică o serie de comportamente (vestimentar, de organizare a vacanțelor etc.);
- privitor la numele de emisiuni consacrate *revistei presei*, autoarea depășește în analiză simpla de structurare lingvistico-onomastică, formulând observații referitoare la strânsa legătură dintre realizatorii acestora și facțiunea politică simpatizată, concomitent cu exprimarea verbală (limbaj injurios, atacuri la persoană etc.) a dezacordului față de cei situați în partea opusă a eșichierului politic;
- în structura lexico-semantică a numelor de *emisiuni documentare* (istorice, culturale, artistice, de științe ale naturii, juridice, economice etc.) se regăsesc termeni care trimit explicit (cel mai adesea) la specificul temei tratate: *Digicult*, *România turistică*, *Tele Arte* etc.;
- unitățile / sintagmele designative care constituie titlurile *emisiunilor de tip talk-show* sau *reality-*

show reconstituie referința directă, prin evocarea reperului temporal (*Sinteza zilei, 24 într-o oră*) sau evocă funcția pe care media ar trebui să o aibă referitor la evenimentele prezentate (*Imparțial, Vorbește liber!*—aluzie la „atitudinea nedisimulată pe care analistul prezent în platou trebuie să o adopte față de evenimentul comentat / analizat”, p. 165).

Ne-au reținut atenția, în mod deosebit, grație preciziei și minuțiozității interpretării, cele două izotopii pe care autoarea consolidează structura designativă a numelui unui reality-show de succes, și anume *Big Brother*. În prima dintre lecturi, *fratele cel mare* trimite la un „sistem opresiv, totalitarist. Ideea de cameră de supraveghere este întărită și de logoul emisiunii: ochiul care supraveghează și vede tot” (p. 167–168). Într-o a doua lectură, familială, autoarea observă „asocierea pe care o are în mentalul colectiv semnificația de *fratele cel mare* [+ autoritate (prin delegație, mai ales în absența părinților), + experiență în raport cu ceilalți]” (p. 168);

- *emisiunile de divertisment* din România postdecembristă, după cum bine subliniază Mihaela Munteanu Siserman, sînt „avantajoase (peculiar) doar ofertantului, nu și ofertatului (care, consumînd doar ceea ce i se dă, renunță treptat la orice criterii evaluative și sfîrșește în a fi un public «drogat», fără reacție, deoarece i-a fost anesteziat / amputat spiritul critic). Această formă de divertisment reproduce tot mai fidel specificul presei tabloide, jonglînd între sexualitate exacerbată și alcov erotic, între injurios și trivial, între nuntă în mijlocul străzii la orele amiezii și interviu «la cald» cu cea mai recentă victimă violată, realizat de cel mai rapid reporter sosit la domiciliul acesteia” (p. 170);
- onomastica titlurilor de *emisiuni de sănătate* este construită pe principiul transparenței, deținînd cel puțin un lexem cu semantică medicală: *Ce se întîmplă, doctore?*, *Medici de gardă* etc.;
- dintre numele de *emisiuni gastronomice* asupra cărora s-a oprit autoarea, reținem *Tinerețe fără bătrînețe*, structură oximoronică, prin alăturarea contrariilor existenței umane, *tinerețea* vs *bătrînețea*, care trimite la reconstituirea, prin inferență, a unui tipar sintactic condițional: „Dacă mîncîci corect în tinerețe, nu vei avea probleme de sănătate la bătrînețe” (p. 173).

Numele emisiunilor difuzate de diversele posturi de televiziune (peste 150) fie ajută (prin transparență semantico-structurală) la încadrarea emisiunii în genul proxim, fie, dimpotrivă, îngreunează prelizibilitatea conținutului din pricina estompării semanticii expresiei denominative paratextuale, ștearsă de însăși opacitatea (ambiguitatea) ei (vezi p. 174).

În *Considerații privind onomastica numismatică: numele de monede naționale* (p. 176–188), autoarea, luînd ca punct de pornire o taxonomie lexico-semantică preexistentă (v. nota de subsol nr. 8, p. 179), clasifică diversele nume de monede / bani naționale/-i după: reiterarea (prin traducere) a numelor respective în diferite limbi (*dram, lari* etc.); regăsirea în denotație a unei referiri la materialul / aliajul (de metale) din care a fost confecționată moneda (*gulden, rupie* etc.); semnificația de *unitate de măsură / greutate* a metalului care a servit drept materie primă pentru monedă (*dinar, liră* etc.); numele „ilustru” „bătut” pe aversul sau reversul monedei (rege, împărat, conducător, personalitate notorie într-un anumit domeniu al vieții sociale) (*bolivar, ludovic, napoleon* etc.); referința toponimică (stat, regat, regiune) ștanțată pe monedă (*euro, forint, stambol* etc.); simbolistica de diferite ordini (religioasă, animalieră etc.) la care trimite apelativul numismatic (*escudo, leu, sol* etc.).

În maniera „epuizantă” a detaliului interpretativ și cu acribia cercetătorului umanist exemplar cu care ne-a obișnuit, colega noastră constată că opțiunea onomastică pentru diversele monede examinate—rod al deciziei comunităților etnice sau a suveranului în timpul căruia a fost bătută—trimite la o semnificație puternic înscrisă în codul lingvistic „național”.

Extincțiile onomastice pînă în nomenclatorul medical (*Aspecte lingvistice în onomastica medicală*, p. 189–204) trădează preocuparea cercetătoarei de a aplica perspectiva filologică și de a se folosi de mijloacele analizei lingvistice și în cazul limbajelor de specialitate (*i.e.*, discursul medical), în ciuda specificităților multiple, cu funcții diverse la toate nivelurile limbii.

Intersectînd domeniul medical cu cel lingvistic, Mihaela Munteanu Siserman propune o abordare interdisciplinară a numelor de *maladii, sindroame* și *virusuri*.

Structurile denominative designative ale claselor semantice identificate au următoarea distribuție constitutivă:

- rădăcină lexicală de sorginte științifică (latinească sau grecească) + substantiv (< derivare sufixală / sufixoidală, generatoare de semnificație): *-ree* („eliminare, scurgere”): *bronhoree*; *-ism* („stare bolnăvicioasă permanentă”): *mongoloism* (vezi p. 194);
- Determinat + antroponim / toponim (descoperitorul maladiei / locul de incidență a bolii): *maladia Charcot-Marie*;
- antroponimul poate trimite la un referent „ilustru”: *complexul (lui) Œdip, sindromul Stendhal, sindromul „Alice în Țara Minunilor”*;
- tropi identificați în structura lingvistică: metonimia [antroponimul substituie numele bolii / sindromului respectiv (*Parkinson-ul*)] și sinonimia [există opțiuni stilistice în funcție de registrele limbii: locutorul alege una dintre variantele seriilor sinonimice constituite, plecînd de la denumirea standard a bolii / sindromului (*boala Biermer* ≈ anemie pernicioasă)];
- Determinat + toponim (= zona de incidență a virusului / maladiei): *sindromul Stockholm, sindromul Ierusalim*;
- etnonime (trimiterere la numele unui popor): *gripa spaniolă*;
- „cromonime” (trimiterere la o culoare identificată în semiologia medicală): *boala limbii albastre, febra galbenă*;
- „bestiar” medical (analogii animaliere, unele metaforizante, în morfopatologia bolnavului): *boala vacii nebune, gripa aviară, gripa porcină*;
- nume „exotice”, pitorești: *boala mâinilor murdare* (≈ hepatita A), *sindromul copilului zgîlțit* (≈ *sindromul Silverman*);
- sigle, abrevieri, acronime: CT, RMN, EKG.

Colega noastră reunește într-o formulă foarte reușită austeritatea științifică a denotațiilor investigate—specifică domeniului medical—cu pitorescul aceleiași terminologii „traduse” „pe înțelesul tuturor” (pacienților). Altfel spus, limbajului de strictă specialitate i se administrează o „transfuzie” de popularizare, în urma căreia acesta se „tranzitivizează”, permițînd dezlegarea „poveștii” (referința antroponimică / toponimică reală) dindărătul unui complex sonor „condamnat” altfel la ermetism pentru profani.

În demersul său științific, autoarea s-a oprit și asupra locațiilor, paremiilor, expresiilor din frazeologia românească (*Repere onomastice în structuri fixe românești. Perspective sociolingvistice și culturale*,

p. 206–224), în al căror nucleu semantic se poate recunoaște „urma” unui nume propriu.

Într-o pertinentă abordare de factură stilistico-funcțională și culturală, Mihaela Munteanu Siserman semnaleză motivarea structurilor onomastice identificate, în sensul descoperirii existenței unei relații între referințele nominatoare și un eveniment factual asumat de către o anume comunitate etnolingvistică. Totodată, autoarea remarcă funcția evocatoare cu care sînt „încărcate” structurile respective, precum și diferitele efecte de sens degajate: ambiguitate deliberată, persiflare, ironie etc.

Structura de suprafață înlesnește clasificarea expresiilor fixe în funcție de categoria onomastică din care face parte numele propriu conținut: antroponime (*a fi de pe vremea lui Pazvante Chioru’; e țara lui papură Vodă; a fi Cănuță om sucit*); etnonime (*a lua luleaua neamțului „a se îmbăta”*); personaje biblice și sărbători religioase (construite cel mai adesea în jurul denumirilor Creatorului, ale Sărbătorilor de Paști și de Crăciun: *Domnu’ a dat, Domnu’ a luat; la Paștile cailor; Crăciunul al sătului și Paștele al fudului*); toponime (*a nimeri ca orbul în Brăila*); nume de culori (*a fi / deveni negru de supărare; a fi / a se face alb ca varul*). În cadrul cromonimelor, dintre interpretările pe care autoarea le aplică respectivelor structuri, o reținem pe cea referitoare la expresia *a aduna bani albi pentru zile negre*: „Spaima «zile de mîine» și a neputinței de a-și asigura existența este «mîntuită» prin reflexul omului chibzuit de a economisi bani în vremuri «albe» pentru situații cu care se poate confrunta la un moment al vieții (imposibilitate fizică, financiară sau de altă natură a «zilelor negre»); în plan frazeologic, situația este redată prin invocarea unei structuri care face evidentă opoziția cromatică alb / negru: *a strînge bani albi pentru zile negre*. Prin antifrază, expresia «răsturnată» creează efecte de sens contrare înțelesului original: *Unii strîng bani albi pentru zile negre, iar alții strîng bani negri pentru zile și nopți albe*” (p. 220).

Prin comentarii detaliate, Mihaela Munteanu Siserman ne invită și, totodată, ne ghidează înțelegerea prin chei de lectură conotative, singurele apte să recupereze—metaforic—sensul denotativ al structurilor explorate.

Periplul onomastic al autoarei se încheie printr-o analiză structurală și semantică a supranumelor cu care au rămas în istorie conducătorii Evului Mediu românesc (din Țara Românească și Moldova) (*Supra-*

nume ale conducătorilor (voievozilor, domnitorilor) din Evul Mediu românesc, p. 226–246).

Înscriindu-se pe linia exegetică de profil, Mihaela Munteanu Siserman remarcă rolul individualizator și diferențiator al supranumelui în general, atribuitorul acestuia situîndu-se fie în aceeași tabără cu suveranul, fie în cea adversă.

Înainte de a glosa formulele antroponimice considerate, autoarea se oprește asupra termenilor generici care preced sau urmează (în diferite roluri tematice) supranumele / prenumele / numele (sau doar două dintre acestea combinate) personajului istoric respectiv. Este vorba despre apelativele *domn, domnitor, vodă, voievod*, cărora le este consacrat un bine-venit studiu lexicografic.

Fiecare dintre categoriile semantice de supranume identificate este ilustrată, mai întîi, prin avansarea cîte unui exemplu (nominal) din alte spații istorice și culturale decît cel anunțat drept areal de cercetare pentru obiectul propus. Prin aceasta, cititorul poate observa cu ușurință similitudinile dintre sistemele denominatoare ale civilizațiilor etnolingvistice diferite, consecință a unor mentalități și cutume asemănătoare în planul comportamentului psihosocial. Astfel, studiul colegei noastre depășește granițele metodelor de la care se revendică, în general, o abordare filologică, tinzînd spre o perspectivă integratoare (a localului în universal), în care istoria și legenda (folclorul) coexistă cu studiul faptului de limbă concret, investigat lexicografic, structural și semantic pînă la ultima potență semnifica(n)tă. Cumva, studiul de față are profilul unui curs de istorie reconstituită prin „povestea” din spatele supranumelor; pornind de la considerarea acestora, cititorul ajunge de fiecare dată *in medias rerum*, istoria nominală trimițînd la contextul factual complementar.

În funcție de modul în care circumstanțele (referințele extralingvistice) au fost evaluate / valorizate de către contemporani sau posteritate (unele supranume au fost conferite în timpul vieții, altele *post mortem*), autoarea împarte corpusul onomastic în două categorii: *supranume cu o conotație pozitivă vs supranume cu o conotație negativă*. Folosindu-se de criteriile semantico-stilistic și pragmatic, Mihaela Munteanu Siserman face „portretul-robot” al conducătorului vizat, evocînd evenimentul notoriu care l-a „sudat” indestructibil de supranume.

Din clasa supranumelor pozitive enumerăm:

Basarab I Întemeietorul, Bogdan I Descălecătorul [personalități al căror (supra)nume este asociat cu / „traduce” întemeierea / înființarea unei „țări” (punerea de hotar și lege într-un ținut românesc)]. Alte supranume sînt transparente la nivelul unui calificativ etnic (aluzie la originea maternă, cel mai adesea): *Iancu Sasul, Vasile Lupu Albanezul, Petru Cazacul / Polonul, Alexandru Stolnic Românul*. Alteori, supranumele „consemnează” caracterul bun, înțelept, viteaz al conducătorului: *Alexandru cel Bun, Mihai Viteazul*. Supranumele funcționează și ca operator de diferențiere în ce privește succesiunea la tron a celor care purtau același prenume („omonomie antroponimică”), autoarea notînd că practica „numerotării” nu caracterizează specificul tradiției noastre (față de Franța, Anglia, unde succesiunea la tron era condiționată de apartenența dinastică): *Petru cel Tînăr, Vlad cel Tînăr, Mircea cel Bătrîn* etc. Supranumele poate actualiza și o izotopie a religiosului, conotată pozitiv (*Ștefan cel Mare și Sfînt, Radu Paisie*) sau negativ [de trădare a religiei originare și de „vindere” la mahomedanism (*Mihnea Turcitul*)]. Și îndeletnicirile practicate mai înainte de investitură sînt cuprinse în structura lexico-semantică a supranumelor unora dintre domnitori: *Vlad Călugărul, Mircea Ciobanul* etc. Frumusețea exterioară, preocuparea pentru zădărniciile lumești, galanteria sînt, de asemenea, „înregistrate” în codul nominal neconvențional: *Radu cel Frumos, Petru Cercel*. Aplecarea spre anumite patimi culinare devine marcă distinctivă denominativă: *Mămăligă Vodă, Mălăi-Vodă*.

Supranumele cu conotație negativă se referă la un caracter moral deficitar, prin exagerare, uneori—dizarmonie în alcătuirea fizică sau sînt legate de felul în care referentul a gestionat o situație de criză climaterică ce a avut loc în perioada domniei lui, toate

fiind construite în jurul semelor [+ tiranie]: *Ștefan cel Crud, Aron Vodă cel Cumplit (Tiranul), Mihnea cel Rău, Vlad Țepeș*; [+ infirmitate fizică]: *Ștefan Surdul, Petru Șchiopul, Negru-Vodă*; [+ calamități naturale]: *Ștefan Lăcustă, Papură-Vodă* etc.

Cartea aici recenzată reprezintă un punct de referință în bibliografia de specialitate onomastică, dar nu numai, combinarea metodologiilor din domenii aflate nu întotdeauna într-o explicită complementaritate îndreptățind-o să constituie un reper în exegeza filologică românească.

Bună cunoscătoare a limbii franceze, cu dovedit talent de interpret idiomatic (vezi traducerile efectuate de autoare), Mihaela Munteanu Siserman aplică teoriile moderne centrate pe referința nominală (subiectul tezei de doctorat) asupra nomenclatorului (antroponimic, toponimic etc.) din ultima sa carte.

Găsim admirabilă și deloc la îndemîna oricui dibăcia cu care reușește să orchestreze—sub „baghetă” onomastică—„ritmuri” eliberate de instrument(ar)e diferite. Deținînd informații din domeniul lexicologiei, ea le corelează fructuos, neratînd spectacolul „des-compunerii” fiecărei denominații analizate în „constituenții imediați” sau mai îndepărtați. Altfel spus, autoarea este adepta unei tehnici de cercetare integrale, care depășește de fiecare dată abordările mono-, bi- sau tridisciplinare anunțate între perspectivele teoretice avansate, trecînd dincolo de acestea și oferind o interpretare pluriperspectivistă: de la schema lexico-gramaticală a cuvîntului-nume, prin sens (discurs), pînă la recuperarea referinței (denotatului). Cu alte cuvinte, Mihaela Munteanu Siserman reconstituie, în întreprinderile sale—printr-o eficiență coabitare (și corespundere) a preceptelor de varii proveniențe metodologice—istoria cînd obiectivă, cînd subiectivă a „vieții lumii” numelor.